

Seregszemle tíz év után

A kolozsvári Bethlen Gábor-szoborállítás emlékezete (2013. október 23.).

A Bethlen Gábor Alapítvány aranykönyve

Hitel Könyvműhely–Bethlen Gábor Alapítvány, 2016

Egy kissé furcsa helyzetben érzem magam. Általában tudományos művekről, szakkönyvekről kell ismertetőt (ha úgy tetszik: recenziót) írnom, mely választott hivatásomból törvényszerűen adódik. Ezúttal viszont kénytelen voltam egy kis kirándulást tenni egy másik műfajba. Kezembe jutott ugyanis egy olyan alkotás, amely ugyan nem tekinthető a szó hagyományos értelmében vett tudományos kötetnek, mégis számot tarthat az érdeklődésekre. Ez ugyanis jelenkori történelmünk, és mai nemzetpolitikánk egyik jelentős fejezetéről szól, s ez bizony már közügy.

A kolozsvári Bethlen Gábor-szoborállítás emlékezete (2013. október 23.). A Bethlen Gábor Alapítvány aranykönyve című összeállítás ugyanis sokkal több, mint egy fontos, köztéri emlékmű felállításának krónikája, még ha ez a címből nem is derül ki. Hozzáteszem, ha csak erről, ti. Bethlen Gábor fejedelem (1613–1629), a magyar történelem egyik legsikeresebb alakjának első egészalakos, erdélyi szobrának történetéről szólna a könyv, akkor is hiánypótló és értékes munka volna. Hiszen mindannyian tudjuk, micsoda jelentősége van annak, ha a Trianonban elcsatolt, magyarok lakta országrészekeken lehetősége van a kisebbségi létbe kényszerített testvéreinknek emlékművet avatni. S itt nem pusztán „Erdély legszebb szülőttéről” van szó, hanem a kommunisták börtönét is túlélő Márton Áron püspök csíkszeredai szobrának felavatásáról is. Az igényesen összeállított, szép kivitelezésű kötetből ugyanis azt is megtudhatjuk, hogy 2016. május 15-én a Bethlen Gábor Alapítvány segítségével sikerült végre Székelyföldön is bronz-

szobrot állítani a XX. századi egyházi vezetőnek, „Erdély Mindszentyjének.”

A két felállított szobor jelzi a leglátványosabban, hogy a Bethlen Gábor Alapítvány, amelyet még 1980-ban, a pártállami diktatúra idején sikerült hatalmas küzdelmek árán megalapítani, a mai napig jelen van közéletünkben, s ezt leírni könnyű, de rögtön hozzá kell tennem: az, hogy az Alapítvány még mindig létezhet, korántsem volt mindig egyértelmű. Nagyon sokat kellett küzdeni azért, hogy a Kádár-kor népi ellenzékének legjavát összefogó szerveződés túlélhesse mind a rendszerváltást, mind a posztkommunista időszak változó politikai szélviharait. A harc első huszonöt évét már bemutatta a Bakos István szerkesztésében 2005-ben megjelent *A Bethlen Gábor Alapítvány negyedszázada, 1980–2005* című munka, amelyet a mostani kiadványhoz hasonlóan ugyancsak Nagy András grafikus tervezett. Az általam most ismertető könyv ennek a műnek a folytatása, az Alapítvány 2005-öt követő újabb tíz esztendejéről ad számot. A Bethlen-szobor felállítása volt talán ennek a küzdelmes évtizednek a legnagyobb eredménye, de hogy milyen hosszú út is vezetett Kolozsvárig, azt az Olvasó részleteiben is megismerhetők a kötetből.

Mert ez a tíz év nem csak a dicsőség és a sikerek időszaka volt. Az Alapítványt egy időben szinte folyamatosan támadták ellenségei, miközben az adománycsapok gyorsuló ütemben apadtak, olykor még a jogosan megítélt pénzeket sem adták meg a szervezetnek, bizonyos kiadványaik forgalmazását korlátozták, sőt egyenesen letiltották. 2007 őszén pedig megtör-

tént az, amire még korábban sosem volt példa: a szervezet nem tarthatta meg legfontosabb rendezvényét, a zárszámadással egybekötött díjátadó ünnepségét. A BGA spiritus rectora, Bakos István a sorozatos meghurcolások és támadások miatt végül kénytelen volt 2007-ben az elnöki tisztségéről lemondani, utódja Lezsák Sándor lett, akinek a vezetésével folytatódott a megkezdett nemzetépítő munka, de a BGA méltatlan meghurcolása sem maradt abba. Voltak olyan időszakok, amikor úgy tűnt, hogy a helyzet semmivel sem lett jobb az 1980-as évekhez képest. A Bethlen Gábor Alapítványt azonban – sok más nemzeti elkötelezettségű szervezettel ellentétben – nem tudták a balliberális kormányok lassan kivéreztetni, megmaradt, és csöndben, a média által „agyonhallgatva” dolgozott. Annak a kiderítése, hogy miként tudott sikereket elérni, az a jövő történéseinek lesz a feladata, nyilvánvaló, hogy nekik ebben ez a kötet komoly segítséget fog nyújtani.

Szomorú kötelezettségének tettek eleget a szerkesztők, Bakos István és Magyar Rozália, amikor a könyv kéziratának elkészültét követően, szinte már „lapzártá után” még beillesztették a könyv végébe a 2016. szeptember 11-én elhunyt Csoóri Sándor költőre emlékező, Bíró Zoltán által összeállított részt. Eltávozásával nemcsak az Alapítvány egyik fejezete zárult le, hanem a modern kori magyar irodalom is pótolhatatlan veszteséget szenvedett. Sajnos nemcsak ő, hanem sokan mások is eltávoztak a tíz év során az Alapítványt segítők, támogatók vagy éppen egykori tagjai, vezetői közül. A szomorú listán szerepel többek között Sütő András erdélyi író; Nagy Gáspár költő, a Bethlen Gábor Alapítvány titkára; Vekerdí László tudománytörténész, az Alapítvány egyik alapítókurátora; Makovecz Imre építész; Utassy József költő, a *Kilencek* tagja; Márton János agrárközgazdász, a BGA egykori elnöke; Görömbei András irodalomtörténész, kritikus; Csurka István író; Für Lajos történész, alapítókurátor; Borbándi Gyula író, kriti-

kus stb. Ők egyaránt részesei voltak az Alapítvány kudarcainak és sikereinek is.

Ez utóbbiak ugyanis mindig jöttek, természetesen nem maguktól, hanem sok ember áldozatos, olykor szinte már önsanyargató munkájának az eredményeként. Az Alapítvány közreműködésével Németh László szobrot avattak Budán, Felsőpulyán pedig többször is részt vettek az 1956-os magyar emigrációról szóló konferenciákon. Sikeres akció volt dr. Kovács Gábor (USA) hagyatéka és Böröcz József (Svájc) támogatása révén a Kárpátaljai Pedagógusok jutalmazása, a dr. Keresztes György Pál primor alapította *Székelyföld Jövőjéért* ösztöndíj és a *Magyar nemzetismeret* című honlap létrehozása és éltetése. 2010. június 4-én az Eötvös József Collegiumban a BGA a Collegium Baráti Körével és tanulóival Trianon-megemlékezést tartott (az ország felsőoktatási intézményei közül egyedül ott tartottak hivatalosan ilyen megemlékezést aznap). 2012 májusában szintén az Eötvös Collegium adott helyet az Alapítvány azon konferenciájának, amelyen Kiss Ferenc irodalomtörténész és tanár emléke előtt tisztelegtek (a tanácskozás anyagát később könyvformában is megjelentették, a jeles kárpátaljai kutató emléktábláját pedig Beregszászon avatta fel az Alapítvány). 2014 szeptemberében „*Paraszt sors – Magyar sors*” címmel rendezett konferenciát a BGA több más egyesületet is bevonva (Antológia Kiadó, *Hitel* folyóirat, Lakiteleki Népfőiskola Alapítvány, Mika Sándor Egyesület, Pro Hungaris Alapítvány, Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet, Szárszói Baráti Kör) a Dózsa György vezette parasztháború 500. és a Nemzeti Parasztpárt megalakulásának 75. évfordulója alkalmából, az itt elhangzott előadások szerkesztett formában szintén a *Hitel* Könyvműhely kiadásában jelentek meg 2016-ban. Ugyanebben az évben az Alapítvány Trianon-emlékestet rendezett a Magyar Írószövetség székházában. A sort még lehetne folytatni, a rendezvényeket részletezni, de erre ott van az Aranykönyv is. Mindezzel csupán azt sze-

rettem volna bizonyítani, hogy az elmúlt tíz évben – minden külső támadás ellenére – az Alapítvány létezett és alkotott.

Úgy tűnik, hogy a hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján az Alapítvány létrehozói ügyesen választották Bethlen Gábor fejedelmet névadónak. A kellően pragmatikus, bölcs és nemzetéért elkötelezett államférfi alakja mögé valóban felsorakozhatnak azok, „akik minden erőt, ami a haza javára akar és tud lenni, nem eltiporni, hanem együvé fogni” kívánnak. A Kolozsvári Alsóvárosi Egyházközség Kétágú templomának udvarán felállított, Péterfy László megformázta alkotás tehát nemcsak a nagy fejedelem, hanem magának az Alapítványnak is az emlékműve. Kivételes alkotás, s örömteli, hogy létrehozását párját ritkító adakozás tette lehetővé: nyolcszáz személy, közösség és intézmény járult hozzá a felállításához, az adakozók nevét közli az *Aranykönyv* is. Ahogyan az emlékjel felavatásán elhangzott beszédek is Kató Béla, Erdély református püspökétől, Bőjte Csaba ferences szerzetestől, Balog Zoltán minisztertől, Lezsák Sándor országgyűlési alelnöktől, Horváth Anna kolozsvári alpolgármestertől, valamint Gergely Balázstól, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács alelnökétől. Különböző kisebb írások is helyet kaptak a műben Bethlen Gáborról a téma elismert szakértőitől – talán a tartalomjegyzékben jobb lett volna részletesebben is leírni, hogy az „Irodalmi szemelvények” című rovaton belül hol található a konkrét írások, illetve egy névmutatót is érdemes lenne a későbbi kiadások végébe beilleszteni. Megélné. Nagyon helyesen magáról a szobor alkotójáról, Péterfy Lászlóról is informálódhatunk, aki tudja, hogy a „tradíció világában

a múlt emlékei átírják, átgyúriák a jelent, átfaragják a valóság egyszer tömörszerűen amorfnak, máskor átláthatatlanul tág és kaotikus szerkezetűnek érzékelt körvonalait. A hagyományban a dolgok lényegivé, emberi lélekkel felfogható minőségekké válnak” – olvashatjuk az *Aranykönyv* 136. oldalán.

Részletes lett tehát ez a tízéves sereg-szemle, egyaránt helyet kaptak benne a kudarcok és a sikerek. Szerencsére ez utóbbiakból is akadt bőven, több tényező szerencsés konstellációjának köszönhetően. Már szoltam arról, hogy az Alapítvány tagjai micsonda energiákat fektettek abba, hogy társadalmi munkában (!) megvalósíthassák a kitűzött feladatokat. Mindez azonban önmagában nem lett volna elég ahhoz, hogy a szervezet átvészelhesse a nehéz időket. A szívós alkotómunkához egyéb tényezők is kellettek, amelyek az Alapítvány kapcsolatépítési képességein múltak. A BGA ugyanis mindig szorosan kötődött olyan nagy múltú intézményekhez (pl. az Eötvös József Collegiumhoz), amelyek a nemzet testében már régen gyökeret eresztettek. A sajátos összefonódások képesek voltak megsokszorozni az Alapítvány erejét még a legnehezebb időszakokban is. A túlélés másik fontos okát abban látom, hogy a szervezet megfelelő időben, jó pedagógiai érzékkel tudott nyitni a fiatalabb nemzedék (pl. a Mika Sándor Egyesület) felé is. Ezáltal megerősítette az a tény, hogy a nemzetszolgálatban nincs helye „generációs különbségeknek”.

Mindennek az eredményei ott vannak az Alapítvány eddigi legszebb – remélhetőleg nem az utolsó – kiadványának lapjain. S ott vannak Kolozsvárott is, Bethlen Gábor bronzba öntött alakjában.

Pál Zoltán

PÁL ZOLTÁN (1987) doktorjelölt történész. Kötete: *Az Eötvös Kollégium. Elitképzés a népi demokráciában 1956–1984* (2013).